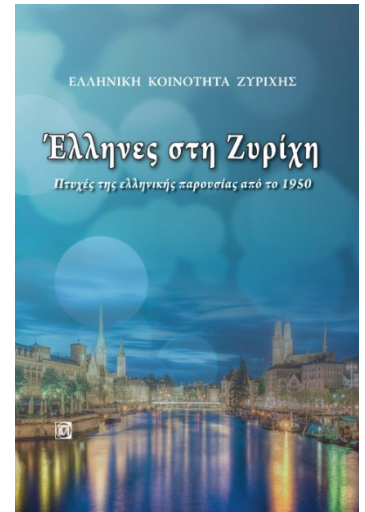

Κεφάλαιο από το βιβλίο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Ιστορική αναδρομή

Γεώργιος Ι. Γκέκος

...εἴτ' ἐπὶ Ἑλουηττίους πολυχρύσους μέν ἄνδρας, εἰρηναίους δέ...
Στράβων, (64/63 π.Χ.–24 μ.Χ.), Γεωγραφικά, Βιβλίο 7, Κεφάλαιο 2, Περί
Ελβετών.

Στη Ζυρίχη και στην ευρύτερη περιοχή της, την πιο πυκνοκατοικημένη της Ελβετίας, με καταγεγραμμένο πληθυσμό το 2014 γύρω στα 1,3 εκατομμύρια, επικεντρώνεται ο παλμός της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας. Το Καντόνι της Ζυρίχης είναι ένα από τα 26 Καντόνια της Ελβετικής Συνομοσπονδίας και πρωτεύουσά του είναι η πόλη της Ζυρίχης. Η ευρύτερη περιοχή αποτελεί τη μεγαλύτερη από τις τρεις μητροπολιτικές περιοχές της Ελβετίας (οι άλλες δύο είναι η Βασιλεία και το δίπολο Γενεύη-Λωζάννη) και γνωρίζει στις αρχές του 21ου αιώνα μία ταχύτατη ανάπτυξη - πληθυσμιακή, βιομηχανική, εμπορική, υπηρεσιών και υποδομών. Αν και η τοποθεσία στην οποία απλώνεται σήμερα η πόλη κατοικήθηκε από τους προϊστορικούς αιώνες, ο συνοικισμός αρχίζει να παίρνει μορφή πολίχνης στη ρωμαϊκή εποχή -τότε αναφέρεται ως Turicum- και αποτελούσε ένα είδος σταθμού για διακίνηση προϊόντων και για ανεφοδιασμό στρατιωτικών μονάδων στο οδικό δίκτυο της ρωμαϊκής επικράτειας.

Δεσμοί από την Αρχαιότητα

Οι Ελβετοί ήταν μία από τις κελτικές φυλές και η σημερινή γεωγραφική θέση της Ελβετίας αποτελούσε και κατά την Αρχαιότητα έναν από τους σημαντικότερους τομείς της επικράτειας των Κελτών. Ήδη ο Ηρόδοτος (5ος αι. π.Χ.) γράφει για τους Κέλτες, όπως και ο Ποσειδώνιος (2ος /1ος αι. π.Χ.) και άλλοι Έλληνες ιστορικοί. Έμφαση δίνεται στις πολεμικές ικανότητες των κελτικών φύλων και στην τάση των Κελτών να χρησιμοποιούν στα ενδύματά

τους χρυσά στολίδια. Ο Στράβων (1ος αι. π.Χ.) γράφει ειδικά για τους Ελβετούς ότι είναι πλούσιοι σε χρυσό.^[2]

Η αναφορά του Ιουλίου Καίσαρα στο έργο του *De Bello Gallico*, τον 1ο αι. π.Χ.,^[1] ότι οι Ελβετοί χρησιμοποιούσαν στους ρωμαϊκούς χρόνους ελληνικό αλφάβητο – πιθανότατα κατά κύριο λόγο για διοικητικές πράξεις, όπως για την τήρηση λογιστικών αρχείων και για καταλόγους ανθρώπων, υλικού και εμπορευμάτων– θα ίσχυε φυσικά και για την περιοχή της Ζυρίχης.

Το πόσο έντονη ήταν η επίδραση του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού στις κελτικές φυλές φαίνεται και από τα νομίσματά τους.^[3] Ήδη από τον 4ο αι. π.Χ. περίπου, τα μοτίβα των νομισμάτων είναι συχνά αντίγραφα των αρχαίων ελληνικών όπως και οι υποδιαίρεσεις τους, π.χ. στατήρες, δραχμές, τετράδραχμα κ.λπ. Διαδεδομένα μοτίβα είναι τα νομίσματα του Φιλίππου Β΄ και του γιου του Αλεξάνδρου, πιθανόν γιατί οι Κέλτες είχαν έρθει σε επαφή με τους Μακεδόνες και είχαν χρησιμοποιηθεί ως μισθοφόροι στα ελληνικά στρατεύματα από τον Φίλιππο Β΄ και τους διαδόχους του. Η πληρωμή τους γινόταν επομένως σε ελληνικά νομίσματα, τα οποία οι Κέλτες μετέφεραν στις πατρίδες τους και τα οποία με τον καιρό αποτέλεσαν τα πρωτότυπα για να εξελιχθεί η κελτική και, ως εκ τούτου, ελβετική νομισματοκοπία. Άλλα μοτίβα έχουν ληφθεί από ελληνικές πόλεις και αποικίες, όπως η Ρόδος, η Μασσαλία κ.ά. Στις χρηματικές τους συναλλαγές οι Ελβετοί είχαν λοιπόν καθημερινή επαφή, στην κυριολεξία του όρου, με τον ελληνικό πολιτισμό.

Αριστερά, οι δύο πλευρές κελτικού χρυσού νομίσματος. Τέτοιου τύπου νομίσματα των οποίων τα μοτίβα έχουν ληφθεί από αρχαία ελληνικά νομίσματα ήταν σε κυκλοφορία στις περιοχές όπου κατοικούσαν Κέλτες, όπως και οι Ελβετοί, στους πρώτους αιώνες π.Χ. Το χρυσό νόμισμα της φωτογραφίας είναι παραλλαγή νομίσματος του Φιλίππου Β΄, πατέρα του Μεγάλου Αλεξάνδρου, και φέρει από τη μία όψη την κεφαλή του Απόλλωνα και από την άλλη άρμα με δύο άλογα.^[3] Δεξιά, το αυθεντικό ελληνικό χρυσό νόμισμα του Φιλίππου Β΄. Η ποιότητα των κελτικών νομισμάτων δεν έφθασε ποτέ το απαράμιλλο επίπεδο της αρχαίας ελληνικής νομισματοκοπίας.

Η ιστορική και φιλολογική έρευνα έχει φέρει στο φώς πλήθος στοιχείων για την παρουσία και επίδραση της ελληνικής μυθολογίας και του αρχαίου ελληνικού και βυζαντινού πολιτισμού στην Ελβετία.^[4] Το άγαλμα του μυθικού εφήβου Γανυμήδη με τον αετό, που είναι ο Δίας μεταμορφωμένος, βρίσκεται σε κεντρική θέση του παραλίνιου πάρκου της πόλης της Ζυρίχης. Τα πορτραίτα του Ομήρου, του Αριστοτέλη και του Περικλή καλωσορίζουν φοιτητές και επισκέπτες του Ομοσπονδιακού Πολυτεχνείου Ζυρίχης (ETH), καθώς βρίσκονται σε περίοπτη θέση επάνω από τη βόρεια είσοδο του κεντρικού κτηρίου.

Στον 16ο αιώνα η Ζυρίχη έχει πρωταρχικό ρόλο στην ανάπτυξη του δόγματος των Χριστιανών Διαμαρτυρομένων στη γερμανόφωνη Ελβετία χάρη στον μεγάλο

μεταρρυθμιστή Ulrich Zwingli. Στον 17ο αι. η περιοχή αναπτύσσεται σε βιομηχανικό και εμπορικό κέντρο στον τομέα της υφαντουργίας, γνωστό σε όλη την Ευρώπη. Οι οικονομικές συναλλαγές με ποικίλα νομίσματα της εποχής που κυκλοφορούν στην Ευρώπη συμβάλλουν παράλληλα στην ανάπτυξη ενός εύρωστου τραπεζικού συστήματος, που με τη σειρά του ενισχύει την περαιτέρω δραστηριοποίηση του βιομηχανικού και εμπορικού κλάδου. Τον 18ο και 19ο αι. η Ζυρίχη μετατρέπεται με γοργά βήματα από ελβετική πόλη σε κέντρο ευρωπαϊκής εμβέλειας στο εμπόριο και στη βαριά βιομηχανία. Συγχρόνως πραγματοποιούνται μεγάλες επενδύσεις στην πανεπιστημιακή παιδεία και στην έρευνα.

Η εξέλιξη δεν είναι απρόσκοπτη. Η εποχή του Ναπολέοντα έχει επιπτώσεις και στην Ελβετία. Η Ζυρίχη παρασύρεται στη δίνη του πολέμου και βλέπει μάχες μεταξύ γαλλικών και αυстро-ρωσικών στρατευμάτων να διεξάγονται στο έδαφός της το 1812. Η πολιτική συνοχή των Καντονίων διαταράσσεται. Ο Ιωάννης Καποδίστριας, τότε σύμβουλος του Τσάρου και μετέπειτα πρώτος κυβερνήτης της ελεύθερης Ελλάδας, είχε ενεργό ανάμειξη στη συνέλευση των Καντονίων στη Ζυρίχη τον Νοέμβριο του 1813. Η επέμβασή του διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ των Καντονίων και στην εισαγωγή ενός νέου ομοσπονδιακού συστήματος στην Ελβετία. Οι διπλωματικές προσπάθειες του Καποδίστρια συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στο να γίνει σεβαστή η ουδετερότητα της Ελβετίας, η οποία μέχρι σήμερα αποτελεί βασικό άξονα της εξωτερικής της πολιτικής.

Αριστερά, το άγαλμα στην όχθη της λίμνης της Ζυρίχης που αναπαριστά τον μύθο του έφηβου Γανυμήδη και του Δία, ο οποίος με τη μορφή του αετού θα αρπάξει και θα μεταφέρει τον έφηβο στον Όλυμπο. Δεξιά, τα πρόσωπα του Αριστοτέλη, του Ομήρου και του Περικλή πάνω από τη βόρεια πύλη του κεντρικού κτηρίου του Πολυτεχνείου Ζυρίχης.

Πολλές αναφορές για την αλληλεπίδραση Ελλάδας-Ελβετίας υπάρχουν και από την περίοδο της Τουρκοκρατίας.^[4] Ως παραδείγματα αναφέρουμε λίγες από τις προσωπικότητες της Ζυρίχης με αξιόλογη παρουσία στην ιστορία της Ελλάδας, όπως τον Hans Rudolf von Werdmüller, ο οποίος ως στρατηγός στην υπηρεσία των Ενετών διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο στην άμυνα της ενετικής Κρήτης εναντίων των Τούρκων τον 17ο αι. Ο Werdmüller, πριν μεταβεί στο πολιορκημένο Ηράκλειο με τον γιο του το 1665, είχε ήδη πολεμήσει για τρία χρόνια τους Τούρκους στην

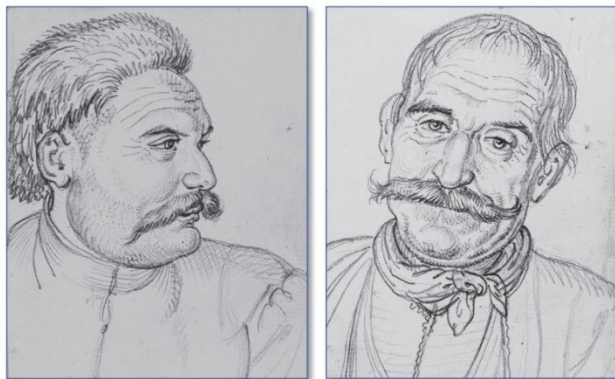
Πελοπόννησο. Ως ειδικός σε θέματα πυροβολικού και σχεδιασμού φρουρίων και κάστρων, ο Werdmüller αποτύπωσε για πρώτη φορά έναν ακριβή χάρτη της πόλης του Ηρακλείου και ασχολήθηκε λεπτομερώς με την ενίσχυση των τειχών για την άμυνα. Ο Werdmüller έχασε τον γιο του κατά την πολιορκία της πόλης και ο ίδιος πληγώθηκε βαριά σε κάποια μάχη. Ένας άλλος στρατιωτικός, ο Karl Wilhelm von Heidegger (ή Heideck) από τη Λωρραίνη, μετά τα σχολικά χρόνια στη Ζυρίχη φοίτησε στη Στρατιωτική Ακαδημία του Μονάχου, πήγε στην Ελλάδα το 1826 ως αξιωματικός του βαυαρικού στρατού, έγινε στρατιωτικός διοικητής του Ναυπλίου το 1828 και εργάστηκε ως στρατηγός πλέον των Βαυαρών για τη διοργάνωση του νεοσυσταθέντος ελληνικού στρατού στα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα κατά τη δεκαετία του 1830. Εκτός από στρατιωτικός, ο Heidegger ήταν και ζωγράφος, και φιλοτέχνησε ενδιαφέροντες πίνακες σε θέματα σχετικά με την Ελληνική Επανάσταση.

Αρωγοί στην Επανάσταση του 1821

Εκεί όμως που η Ζυρίχη εμφανίζει ιδιαίτερα ενεργό ρόλο στην ιστορία της Ελλάδας είναι στα χρόνια του απελευθερωτικού αγώνα 1821 με 1828. Αμέσως μετά την έκρηξη της Επανάστασης του 1821, η ελβετική κοινωνία βιώνει ένα έντονο κύμα φιλελληνισμού. Ανάλογες φιλελληνικές αντιδράσεις γεννιούνται βέβαια και σε άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, στη Γαλλία, στην Αγγλία, στη Γερμανία και αλλού. Λόγιοι και καλλιτέχνες των χωρών αυτών ασχολούνται διεξοδικά με την Ελληνική Επανάσταση.

Παράδειγμα έκφρασης φιλελληνικού πνεύματος που διέπει την Ευρώπη και σχετίζεται με τον απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων στην Επανάσταση του 1821 αποτελούν διάφορα γνωστά ζωγραφικά έργα διάσημων καλλιτεχνών. Στην πόλη Winterthur, κοντά στη Ζυρίχη, και συγκεκριμένα στη συλλογή Oskar Reinhart εκτίθεται ο γνωστός πίνακας του Eugène Delacroix «Η Ελλάς στα ερείπια του Μεσολογγίου» (αριστερά). Δεξιά, ο πίνακας του ζωγράφου και στρατηγού C. W. Heidegger «Παλικάρια στον Αρχαίο Ναό της Κορίνθου», Εθνική Πινακοθήκη, Βερολίνο.

Σκίτσα Ελλήνων προσφύγων στη Ζυρίχη το 1823. Τα σκίτσα που έκαναν Ελβετοί απαθανατίζουν Έλληνες στρατιωτικούς που ζούσαν προσωρινά, την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1823, στη Ζυρίχη. Στην πλειονότητά τους οι Ελβετοί δεν είχαν συναντήσει τα χρόνια εκείνα στη ζωή τους Έλληνες. Οι φυσιογνωμίες των Ελλήνων προσφύγων από την Οδησό που έμειναν για μερικούς μήνες στην Ελβετία πριν αναχωρήσουν για την Ελλάδα ήταν για τους Ελβετούς αξιοπερίεργες. Γνωρίζουμε τα ονόματά τους. Αριστερά, ο Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου από τη Μακρινίτσα Σερρών· δεξιά, ο Νικόλαος Σταμάτης από την Ύδρα.^[5]

Η Ελβετία είναι όμως μικρή χώρα σε έκταση και σε πληθυσμό και η ένταση του φιλελληνισμού της προξενεί εντύπωση. Εφημερίδες και περιοδικά της εποχής δημοσιεύουν άρθρα, αναλύσεις και γνώμες που εκφράζουν μεγάλη συμπάθεια για τα διαδραματιζόμενα στην Ελλάδα και καλούν τους Ελβετούς να συμπαρασταθούν στους Έλληνες για τον δίκαιό τους απελευθερωτικό αγώνα. Πολλοί Ελβετοί –ο ακριβής αριθμός δεν είναι γνωστός αλλά πιθανολογείται ότι πρόκειται για μερικές εκατοντάδες– κατεβαίνουν στην Ελλάδα και πολεμούν στο πλευρό των Ελλήνων. Εκτός από τον προαναφερθέντα Heidegger, είναι γνωστά τα ονόματα και άλλων από την περιοχή της Ζυρίχης, όπως ο ιατρός Heinrich Amsler που πήγε στη Μονεμβασία το 1822 και πέθανε στη Μήλο, ο αξιωματικός Hans-Heinrich Bruppacher που πέθανε επίσης το 1822 στο Μεσολόγγι και ο Karl Werndly που πολέμησε ως αξιωματικός του πυροβολικού και πέθανε και αυτός το 1822 στη μάχη του Πέτα, κοντά στην Άρτα, για την ελευθερία των Ελλήνων. Για τον Johann Jakob Meyer θα μιλήσουμε σε λίγο.

Δημιουργούνται στην Ελβετία και ιδίως στη Ζυρίχη σύλλογοι βοήθειας προς τους Έλληνες. Στις εκκλησίες πολλοί κληρικοί αναλύουν και εξηγούν από άμβωνος τα γεγονότα στην Ελλάδα, οργανώνουν συχνούς εράνους και προτρέπουν τους πιστούς στη διοργάνωση δραστηριοτήτων προς το συμφέρον των επαναστατών. Τον κεντρικό ρόλο έχει ο «Σύλλογος της Ζυρίχης για τους Έλληνες», στον οποίο πρωτοστάτησαν γνωστές προσωπικότητες της πόλης, όπως ο φιλόλογος Johann Kaspar von Orelli, ο πολιτικός Konrad Melchior Hirzel, ο ερευνητής Johann Heinrich Bremi και πολλοί άλλοι. Ήδη τον Ιούνιο του 1823 η Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδος στην Τρίπολη πολιτογράφησε τον J. K. von Orelli Έλληνα υπήκοο σε αναγνώριση των υπηρεσιών του στον απελευθερωτικό αγώνα. Το αίσθημα του φιλελληνισμού απλώνεται με γοργούς ρυθμούς στην Ελβετία και εισχωρεί από την τάξη των διανοουμένων και στους απλούς πολίτες. Οι λόγοι είναι διάφοροι. Μαζί με την αγωνία για την καταπίεση ενός λαού του οποίου οι πρόγονοι είχαν αναπτύξει έναν απaráμιλλο πολιτισμό, μεγάλο ρόλο παίζει και η συμπάρασταση προς έναν αδελφό χριστιανικό λαό, καθώς και η θέληση για ανθρωπιστική βοήθεια σε φτωχούς, καταπιεσμένους και κατατρεγμένους συνανθρώπους.^[6] Οι αλτρουιστικές

ρίζες είναι βαθιές στον ελβετικό λαό, μία έκφραση των οποίων ήταν και η σύλληψη της ιδέας και η ίδρυση του Ερυθρού Σταυρού τον 19ο αι. από τον Henry Dunant.

Η δραστηριότητα των συλλόγων και των ομάδων βοήθειας προς τους μαχόμενους Έλληνες είναι πολυδιάστατη. Αν και η Ελβετία τότε ήταν μία μικρή χώρα μόλις δύο εκατομμυρίων κατοίκων περίπου, εντούτοις συγκεντρώνεται σημαντική υλική βοήθεια, όπως ενδύματα και άλλα αντικείμενα για πρακτική χρήση, και προωθείται με διάφορους τρόπους στους αγωνιστές στην Ελλάδα. Αξιόλογα χρηματικά ποσά συγκεντρώνονται στη Ζυρίχη και σε άλλα Καντόνια και στέλνονται στην Ελλάδα με διάφορους τρόπους, καθώς και με τη βοήθεια του γνωστού φιλέλληνα τραπεζίτη της Γενεύης Εϋνάρδου.

Τον Φεβρουάριο του 1823 φθάνουν Έλληνες πρόσφυγες απρόσμενα στην Ελβετία. Πρόκειται για υπολείμματα του στρατού του Αλέξανδρου Υψηλάντη μετά την ατυχή έκβαση του ξεσηκωμού των Ελλήνων της Μολδαβίας και Βλαχίας. Ομάδες Ελλήνων στρατιωτών διασχίζουν για πολλούς μήνες από την Οδησό, όπου είχαν καταφύγει, τις ανατολικές ευρωπαϊκές χώρες μέσα στον χειμώνα και φθάνουν στα ελβετικά σύνορα σωματικά και ψυχικά εξουθενωμένοι. Η Ελβετία ανοίγει τις πύλες της στους πρόσφυγες, τους διανέμει σε διάφορα Καντόνια και περίπου 50 από αυτούς βρίσκουν καταφύγιο στη Ζυρίχη και στην ευρύτερη περιοχή της. Ο κόσμος τούς δέχεται με συγκινητική συμπάθεια. Προωθούνται σε καταυλισμούς στην πόλη και στα περίχωρα. Σύλλογοι και ιδιώτες αναλαμβάνουν την τροφοδοσία τους με ρούχα και τρόφιμα. Οι Ελβετοί γυμνάζουν τους Έλληνες στρατιώτες ακόμα και στη σκοποβολή για να βελτιώσουν τις πολεμικές τους ικανότητες, με το σκεπτικό της μετέπειτα μεταφοράς τους στα ελληνικά πεδία μαχών. Τελικά, από τον Ιούλιο ως τον Δεκέμβριο του 1823, οι πρόσφυγες προωθούνται με ελβετικά έξοδα στη Μασσαλία και από εκεί με πλοία στην Ελλάδα, προς ένταξη σε μάχιμες επαναστατικές μονάδες.

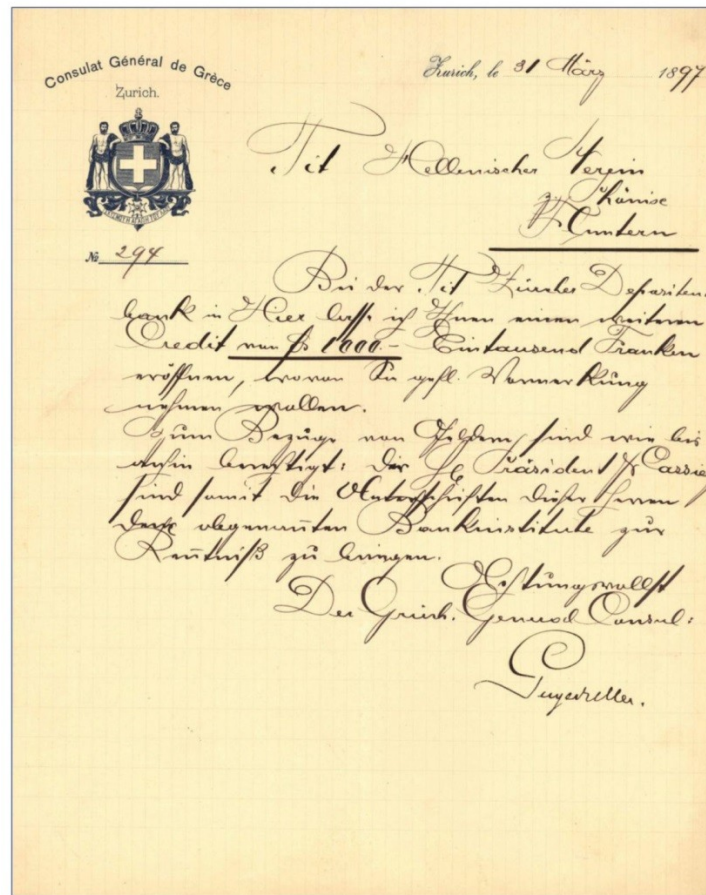
Αριστερά, το μνημείο του μεγάλου φιλέλληνα και αγωνιστή κατά την πολιορκία του Μεσολογγίου Johann Jakob Meyer στον Κήπο των Ηρώων στο Μεσολόγγι. Δεξιά, η πινακίδα εισόδου στο χωριό καταγωγής του Meyer, Schöfflisdorf, κοντά στη Ζυρίχη, με ένδειξη της αδελφοποίησης με το Μεσολόγγι, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1991, όταν η Ελβετία γιόρταζε τα 700 χρόνια από την ίδρυση της Ελβετικής Ομοσπονδίας το 1291.

Ένας από τους Ελβετούς που πηγαίνουν στην Ελλάδα και βοηθούν ενεργά τον επαναστατικό αγώνα είναι και ο Johann Jakob Meyer από τη Ζυρίχη, πολιτογραφημένος στην περιοχή της, στο χωριό Schöfflisdorf. Είναι ένας

ενθουσιώδης φιλέλληνας. Το όνομά του είναι συνδεδεμένο άρρηκτα με τα δραματικά γεγονότα του Μεσολογγίου. Μόλις 23 ετών εγκαταλείπει τη Ζυρίχη και πηγαίνει το 1821 στο Μεσολόγγι. Είναι πολύ δραστήριος. Βοηθά τους πολιορκημένους όπως μπορεί, στις μάχες αλλά και με φαρμακευτική και ιατρική περίθαλψη. Εκδίδει την πρώτη ελληνική εφημερίδα του απελευθερωτικού αγώνα, τα «Ελληνικά Χρονικά». Στα χέρια του λέγεται ότι άφησε την τελευταία του πνοή ο λόρδος Βύρων το 1824. Ανάμεσα στους Έλληνες που έκαναν την ηρωική έξοδο τον Απρίλιο του 1826 βρίσκεται και ο Meyer. Στη μάχη αυτή έδωσε τη ζωή του για την ελευθερία της Ελλάδας. Ο Βίκτωρ Ουγκώ έγραψε αργότερα με ενθουσιασμό για τον φιλέλληνα Meyer. Το μνημείο του βρίσκεται σήμερα στον Κήπο των Ηρώων του Μεσολογγίου. Ανάμεσα στους πολλούς Ελβετούς φιλέλληνες, ο Meyer είναι μία ιδιαίτερη προσωπικότητα.

Σχέσεις στα Νεότερα Χρόνια

Παραθέτουμε ακόμη λίγα στοιχεία ενδεικτικά για τις σχέσεις μεταξύ Ζυρίχης και Ελλάδας κατά τους προηγούμενους αιώνες. Στη Ζυρίχη γεννήθηκε ο μεγάλος Ελβετός παιδαγωγός και φιλόσοφος Johann Heinrich Pestalozzi (1746–1827), ο οποίος δημιούργησε μία νέα, ολιστική προσέγγιση για τη σχολική διδασκαλία. Πολλές από τις βασικές του σκέψεις εφαρμόζονται ακόμη και σήμερα στη μοντέρνα παιδαγωγική. Ο Καποδίστριας υιοθέτησε ιδέες του Pestalozzi ως προς τη σχολική και κοινωνική μεταρρύθμιση, και προσπάθησε να τις εφαρμόσει στην ελεύθερη Ελλάδα αλλά χωρίς επιτυχία εξαιτίας των διαφορετικών αντιλήψεων και προτεραιοτήτων που επικρατούσαν τότε στον ελληνικό χώρο.

Επιστολή το 1897 του Έλληνα Γενικού Προξένου στη Ζυρίχη Adolph Guyer-Zeller προς τον «Ελληνικό Φοιτητικό Σύλλογο» (τότε «Ελληνικός Σύλλογος») με την οποία πληροφορεί τον Σύλλογο ότι θέτει στη διάθεσή του 1.000 ελβετικά φράγκα για τις ανάγκες των φοιτητών.

Στη Ζυρίχη δραστηριοποιήθηκε και ο φιλέλληνας επιχειρηματίας Adolf Guyer-Zeller, από τους πρωτοπόρους στην ανάπτυξη των ελβετικών σιδηροδρόμων, δημιουργός μεταξύ άλλων και μιας οδοντωτής γραμμής με το μεγαλύτερο υψόμετρο στην Ευρώπη, 3.454 μέτρα, στις ελβετικές Άλπεις. Έπεισε την ελβετική κυβέρνηση να συναινέσει στην ίδρυση το 1888 Γενικού Προξενείου της Ελλάδας στη Ζυρίχη και διετέλεσε γενικός πρόξενος από το 1888 ως τον θάνατό του το 1899.^[7] Τον διαδέχθηκε στο Προξενείο ο Ελβετός Ernst Vogel ως το 1917. Το Προξενείο ανέλαβε το 1917 ο Γιάννης Σταυριδάκης (1891-1919) ως τον θάνατό του.^[8, 9] Ο Σταυριδάκης φιλοξένησε στο Προξενείο της Ζυρίχης τον φίλο του Νίκο Καζαντζάκη τα χρόνια 1917 και 1918. Για τρία χρόνια το Προξενείο ατονεί, ώσπου αναλαμβάνει και πάλι καθήκοντα Προξένου ο Ernst Vogel από το 1922 ως το 1924. Έκτοτε και ως το 1963 δεν βρέθηκαν στοιχεία για την ύπαρξη Έλληνα Προξένου στη Ζυρίχη. Το 1963 τοποθετείται ο βιομήχανος και κάτοικος Ζυρίχης Δρ. Κωνσταντίνος Γκέρτσος ως Επίτιμος Γενικός Πρόξενος. Τον διαδέχεται το 1977 ο γιος του Δρ. Αθανάσιος Γκέρτσος ως το 2000. Από τον Οκτώβριο του 2001 τη θέση του Προξένου κατέχει ο κ. Δημήτριος Παπαδόπουλος.

Ο Μανώλης Τριανταφυλλίδης, ο γνωστός Έλληνας δημοτικιστής, εκπαιδευτικός και συγγραφέας της Νεοελληνικής Γραμματικής, έρχεται στη Ζυρίχη στις αρχές του 20ού αι. και μελετά το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελβετία. Εδώ αποκρυσταλλώνει τις απόψεις του για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Ωστόσο,

αυτή θα αργήσει να έρθει. Η ευρεία εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας στην ελληνική εκπαίδευση έρχεται μετά τον θάνατο του Τριανταφυλλίδη (1959).

Η Ζυρίχη γίνεται ευρέως γνωστή στο ελληνικό κοινό το 1959 με αφορμή τις συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου μεταξύ των κυβερνήσεων της Ελλάδας, της Αγγλίας και της Τουρκίας για την ανεξαρτησία της Κύπρου. Στα μετέπειτα χρόνια η Ζυρίχη αναφέρεται πολύ συχνά από τα ελληνικά μέσα μαζικής ενημέρωσης για θέματα που σχετίζονται κυρίως με τη διεθνή πολιτική, τις τράπεζες και την οικονομία.

Η ταχεία βιομηχανοποίηση της περιοχής τον 20ό αι., η υψηλή ποιότητα των προϊόντων, το ακμάζον εμπόριο, οι προσφερόμενες άρτιες υπηρεσίες στον τραπεζικό, στον τουριστικό και σε άλλους κλάδους, το άριστο επίπεδο παιδείας, πολιτισμού και επιστημών, όλα αυτά σε συνάρτηση με την ελβετική ουδετερότητα μετατρέπουν τη Ζυρίχη σε παγκοσμίως γνωστό κέντρο. Καλλιτέχνες, συγγραφείς, πολιτικοί και άλλοι την προτιμούν για τον ανοικτό πνευματικό ορίζοντα, την ασφάλεια και την ποιότητα ζωής. Η προσφορά θέσεων εργασίας σε βιομηχανία, εμπόριο και υπηρεσίες αυξάνεται και επιδρά σαν μαγνήτης σε νέους και νέες από την ευρύτερη περιοχή και από το εξωτερικό. Παράλληλα σημειώνονται σημαντικές κοινωνικές ανακατατάξεις, ιδιαίτερα μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Από τη δεκαετία του 1950 ένα μεγάλο μέρος των νέων θέσεων εργασίας στελεχώνεται με ξένους υπηκόους από χώρες της μεσογειακής Ευρώπης. Σε πολλές περιπτώσεις πρόκειται για θέσεις σε εργοστάσια που δεν χρειάζονται ειδική εκπαίδευση και ειδίκευση εργασίας. Συχνά όμως οι θέσεις αυτές απαιτούν έντονη και κοπιαστική σωματική δραστηριότητα κάτω από όχι ιδιαίτερα φιλικές περιβαλλοντικές συνθήκες. Ανάλογος είναι επίσης και ο τομέας των υπηρεσιών.

Η απροθυμία των Ελβετών να στελεχώσουν τέτοιες θέσεις ανοίγει προοπτικές στους ανέργους του ευρωπαϊκού νότου. Ανάμεσα σε Ιταλούς, Ισπανούς και Πορτογάλους, αρχίζουν και Έλληνες, κυρίως από γεωργικές περιοχές, να κάνουν αισθητή την παρουσία τους.

Η κοινωνική εικόνα της Ζυρίχης μεταβάλλεται με γοργούς ρυθμούς, το ποσοστό των ξένων εργατών αυξάνεται αλματωδώς. Χάρη στη γνωστή ελβετική οργανωτική ικανότητα, οι υποδομές εξελίσσονται για να ανταποκριθούν στις ανάγκες των νεοφερμένων. Ως παράδειγμα αναφέρουμε το συγκοινωνιακό και αεροπορικό δίκτυο. Τα μέσα μαζικής μεταφοράς μέσα στην πόλη, τα τρένα που συνδέουν τη Ζυρίχη με τις μεγάλες πόλεις της Ευρώπης, το μητροπολιτικό σιδηροδρομικό δίκτυο, τα τραμ και τα λεωφορεία πυκνώνουν τα δίκτυά τους και ανανεώνουν το υλικό τους με αποτέλεσμα την άκρως αποτελεσματική μετακίνηση των επιβατών, ιδίως στις ώρες αιχμής. Το 2014, περίπου 2.000 αφίξεις και αναχωρήσεις τρένων την ημέρα μετράει ο κεντρικός σιδηροδρομικός σταθμός της Ζυρίχης, ο οποίος χρησιμοποιείται από σχεδόν 420.000 επιβάτες στις εργάσιμες μέρες. Το αεροδρόμιο συνδέει τη Ζυρίχη με πάνω από 150 πόλεις της υψηλίου.

Το ιστορικό κέντρο της Ζυρίχης με τον ποταμό Limmat που τη διασχίζει, 2012.

Η ανάπτυξη της ελβετικής οικονομίας εξακολουθεί να είναι και στα χρόνια της μετάβασης από τον 20ό στον 21ο αι. τόσο έντονη, ώστε δεν μπορεί να στηριχθεί μόνον στον εντόπιο πληθυσμό. Μετά την εισροή εκατοντάδων χιλιάδων ξένων εργατών στη βιομηχανία, στις υπηρεσίες και στη γεωργία κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά τον πόλεμο, γίνεται από τη δεκαετία του 1980 επιτακτική η ανάγκη της επάνδρωσης του κλάδου της μοντέρνας υψηλής τεχνολογίας, η οποία τείνει να μειώνει τις θέσεις ανειδίκευτης εργασίας και συγχρόνως να γεννά νέες θέσεις που απαιτούν ειδικευμένες γνώσεις. Έτσι παρατηρείται το φαινόμενο να συνεχίζεται μεν η εισροή ξένων στις ελβετικές παραγωγικές μονάδες, αλλά να αυξάνεται κατά πολύ το ποσοστό των επιστημόνων με γνώσεις στην υψηλή τεχνολογία. Αποτέλεσμα είναι μία μεγάλη διαφοροποίηση στις πηγές προέλευσης των ξένων που έρχονται στη Ζυρίχη. Βασικό ρόλο έχουν πλέον χώρες με υψηλό δυναμικό επιστημονικής κατάρτισης, όπως η Γερμανία, η Αυστρία και χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Βέβαια, οι χώρες του ευρωπαϊκού νότου εξακολουθούν να είναι παρούσες στην εισροή των ξένων στην Ελβετία, αλλά το σχετικό βάρος τους μειώνεται σημαντικά. Αυτό συμβαίνει και με την Ελλάδα.

Στη δεκαετία του 1980 ο αριθμός των Ελλήνων που έρχονται στην περιοχή της Ζυρίχης αναζητώντας εργασία είναι σχεδόν αμελητέος σε σχέση με άλλες χώρες. Τουναντίον, αυξάνεται ο επαναπατρισμός αυτών που βρίσκουν στην Ελλάδα μία απασχόληση της αρεσκείας τους αλλά και άλλων που συνταξιοδοτούνται και επιστρέφουν στα πάτρια εδάφη. Ο αριθμός των μελών της ελληνικής παροικίας Ζυρίχης μειώνεται, παρ' όλη την εισροή Ελλήνων επιστημόνων, όπως ιατρών, μηχανικών, οικονομολόγων κ.ά. Αλλά και πάλι τα πράγματα αλλάζουν απότομα από το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 21ου αι. Το γνωστό ελληνικό οικονομικό πρόβλημα σε συνδυασμό με μία βαθιά κρίση της ελληνικής κοινωνίας οδηγούν πολλούς νέους Έλληνες με υψηλή επιστημονική κατάρτιση στην απόφαση να εγκαταλείψουν την Ελλάδα για χώρες του εξωτερικού. Πολλοί από αυτούς φθάνουν στη Ζυρίχη και βρίσκουν εργασία. Παρατηρείται το παράδοξο, η φτωχή Ελλάδα να δαπανά μεγάλα ποσά επενδύοντας στις σπουδές των νέων της και η πλούσια

Ελβετία να επωφελείται χρησιμοποιώντας την επιστημονική κατάρτιση των νέων Ελλήνων μεταναστών στην ελβετική οικονομία.

Η φήμη της πανεπιστημιακής παιδείας της Ζυρίχης προσελκύει από τον 19ο αι. ξένους φοιτητές. Το Πανεπιστήμιο ιδρύθηκε το 1833 και το Πολυτεχνείο το 1855. Φαίνεται ότι Έλληνες από την Ελλάδα και τη διασπορά ήρθαν για σπουδές σχεδόν αμέσως μετά την ίδρυση των ιδρυμάτων ανωτάτης παιδείας. Ακριβή στοιχεία έχουμε από τη δεκαετία του 1860. Το 1875 ιδρύεται και ο Σύλλογος Ελλήνων Φοιτητών χάρη στον οποίο έχουμε αρκετές πληροφορίες για να παρακολουθήσουμε την εξέλιξη της ελληνικής φοιτητικής παρουσίας στη Ζυρίχη. Ο αριθμός των Ελλήνων φοιτητών, παρ' όλες τις διακυμάνσεις του, δεν ήταν ιδιαίτερα υψηλός και είναι σαφώς μικρότερος αυτού που υπήρχε σε διάφορα γερμανικά και αυστριακά Πανεπιστήμια και Πολυτεχνεία, ιδίως μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ένας λόγος μπορεί πιθανώς να αναζητηθεί στο υψηλό κόστος διαβίωσης στη Ζυρίχη. Η εικόνα όμως άλλαξε στις αρχές του 21ου αιώνα. Τα νέα μέτρα για την ανώτατη παιδεία που τέθηκαν σε ισχύ στην Ευρωπαϊκή Ένωση (σύστημα Bologna), σε συνδυασμό με την προβληματική κατάσταση των ελληνικών Πανεπιστημίων, προκάλεσαν μία σημαντική ενίσχυση της ροής Ελλήνων φοιτητών προς το Πολυτεχνείο και το Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης, κυρίως σε επίπεδο μάστερ και διδακτορικού. Εντυπωσιακή είναι επίσης και η αύξηση των Ελλήνων καθηγητών και επιμελητών από τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αι. Με την ελληνική επιστημονική παρουσία στη Ζυρίχη θα ασχοληθούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Gaius Iulius Caesar, *Commentarii de Bello Gallico*, Liber I.XXIX
- [2] Strabo, *Geographica*, Lib. 4, Kap. 3
- [3] H. von Roten, *Keltische Münzen im Schweizerischen Landesmuseum*, Zeitschrift für Schweiz. Archäologie und Kunstgeschichte, Band 53, Heft 3, S.177-190, 1996
- [4] Helmut Baumann, publiziert in „Neue Helvetische Gesellschaft“, Gruppe Athen, Nachdruck 1973, S. 1 – 13. Auch in „Mille ans de présence suisse en Grèce », Versailles, Rev. Des Sociétés des amis de Versailles, Nr. 39, p.37-45, Lausanne 1970.
- [5] Bleistiftzeichnungen Inv.Nr. LM-27846/7, Schweizerisches Nationalmuseum, Zürich
- [6] Robert Dünki, *Aspekte des Philhellenismus in der Schweiz 1821-1830*, Peter Lang Verlag, Bern 1984
- [7] Αρχεία Ελβετικής Συνομοσπονδίας, <https://www.swiss-archives.ch>
- [8] Αρχείο Πόλεως Ζυρίχης (από το 1798), <http://www.stadt-zuerich.ch/stadtarchiv>
- [9] Αρχείο Ελληνικής Πρεσβείας, Βέρνη.